

Acces la educație pentru copiii vulnerabili social din România în perioada Pandemiei Covid-19 (martie – iulie 2020)

- Analiză și recomandări -

1. Introducere / Argument

În data de 9 martie, din cauza pandemiei Covid-19, Comitetul Național pentru Situații Speciale de Urgență (CNSSU) a aprobat suspendarea cursurilor din toate unitățile din învățământul preuniversitar.

Astfel, școlile românești și-au închis porțile pentru următoarele luni până la vacanțele de vară. Predarea lecțiilor a fost reorganizată într-o nouă formă ce a devenit cunoscută sub denumirea de „școală online”: copiii trebuiau să participe la procesul de învățare a lecțiilor prin internet, să studieze acasă, să facă teme și să le prezinte și electronic.

Acest nou mod de predare a fost o provocare pentru toți participanții - elevi, profesori și părinți, care s-au trezit într-un nou rol de „profesor de sprijin”. Toți cei cointeresați au purtat numeroase discuții și analize despre acest sistem și au identificat deficiențe importante.

Mulți ani, organizațiile Caritas din România au implementat programe de sprijinire a educației copiilor vulnerabili din punct de vedere social, adesea în centrele de zi și comunitare, oferind programe de îndrumare și asistență socială complexă.

Când școlile s-au închis în martie 2020 și au început primele încercări de școlarizare online, a devenit evident pentru Caritas că un număr mare de copii vor fi excluși de la educație. Acum, patru luni mai târziu, încă nu este clar cum va continua școala în toamna anului 2020 și există riscul ca, cel puțin o parte dintre copii, să nu mai poată participa la cursuri față în față, situație care va accentua excluderea de la educație a copiilor din medii defavorizate social.

Caritas România, împreună cu organizațiile membre, a inițiat și realizat acest studiu pentru a fundamenta o serie de recomandări și intervenții în sistemul de educație în contextul pandemiei Covid-19. În lunile iulie și august 2020, personalul a 13 centre de zi Caritas a început un proces de interviuare a beneficiarilor lor - copiii care provin dintr-un mediu social dezavantajat. Pedagogii și asistenții sociali ai centrelor Caritas au realizat peste 400 de interviuri cu copiii folosind un chestionar online cu 19 întrebări. Pe baza datelor colectate, a fost efectuată următoarea analiză și elaborat un set de recomandări.

Organizațiile Caritas din România oferă servicii sociale și educaționale pentru peste 1.650 de copii vulnerabili din punct de vedere social și educațional în cadrul celor 31 de centre de zi. Beneficiarii centrelor participă la programe de tip școală-după-școală, suport pentru învățare, activități de petrecerea timpului liber și beneficiază de suport material (hrană, rechizite, facilități de igiena personală) și alte forme de asistență socială.

Din martie 2020, în urma pandemiei de Covid-19, centrele au fost închise, dar angajații centrelor au continuat să sprijine copiii prin activitățile online, contacte telefonice, distribuirea fișelor pentru activități individuale și distribuții de alimente și materiale igienico-sanitare.

Din luna iunie cele mai multe centre și-au reluat activitatea, chiar dacă pentru un număr mai mic de copii și au oferit în primul rând programe de recuperare pentru copiii școlari.

2. Contextul și profilul copiilor participanți la studiu

Cei 411 copiii care au fost intervievați pentru acest studiu, sunt beneficiari ai centrelor de zi Caritas (16 centre din 8 județe), cei mai mulți cu vârste între 7 și 14 ani și care provin din zone rurale și urbane.

Dintre participanții la studiu aproape jumătate (48%) sunt copii romi, 35% copii de etnie română și 17% maghiară, provenind din familii vulnerabile din punct de vedere economic și social.

Majoritatea familiilor acestor copii sunt expuse unui risc ridicat de sărăcie și se confruntă cu lipsuri grave fiind incapabile să satisfacă nevoile de bază ale tuturor membrilor familiei. În multe cazuri, în timpul crizei Covid-19, situația economică a familiilor s-a deteriorat și mai mult.

Situația familiilor este ilustrată de câțiva indicatori de bază, care au fost evaluați în cadrul studiului:

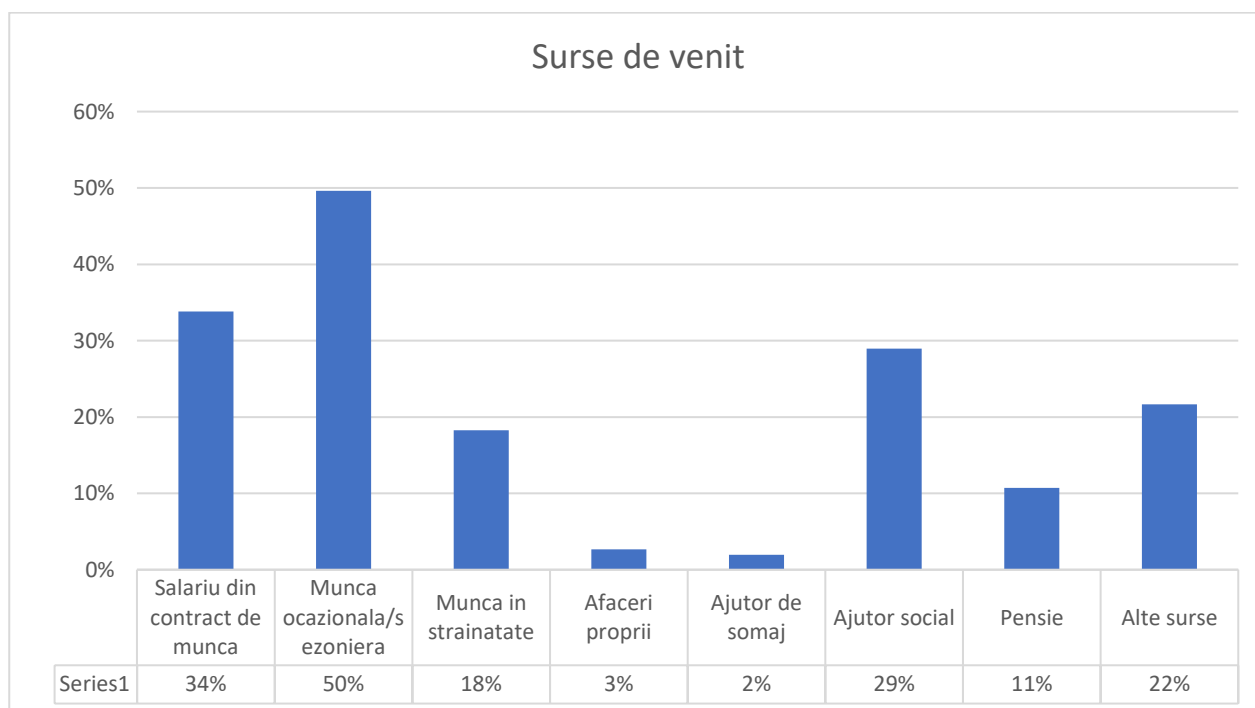
Spațiul de locuire: Dimensiunea familiilor copiilor

participanți la studiu este mult peste medie (5-7 persoane / familie) și împart un spațiu de locuit foarte limitat; 79% dintre copiii chestionați locuiesc în familii numeroase în case cu una sau două camere.

Surse de venit: Doar 34% din familii (55% în mediul urban, 20% în mediul rural) au venituri dintr-un contract de muncă regulat. Munca sezonieră este principala sursă de venit a majorității familiilor, prestațiile sociale și munca în străinătate joacă, de asemenea, un rol important.

Județ	Localitate	Număr
Bihor	Ioanis	5
Cluj	Cluj Napoca	16
Harghita	Atid	19
Harghita	Corund	14
Harghita	Odorheiu Secuiesc	14
Harghita	Zetea	12
Iasi	Iași	21
Maramures	Baia Mare	56
Neamt	Buruiești	26
Satu Mare	Ardud	17
Satu Mare	Satu Mare	42
Satu Mare	Turulung	50
Timis	Bacova	34
Timis	Nadrag	38
Timis	Periam	37
Timis	Timisoara	10
Total		411

Tabel 1: Nr. de participanți la studiu, județe și localități de proveniență

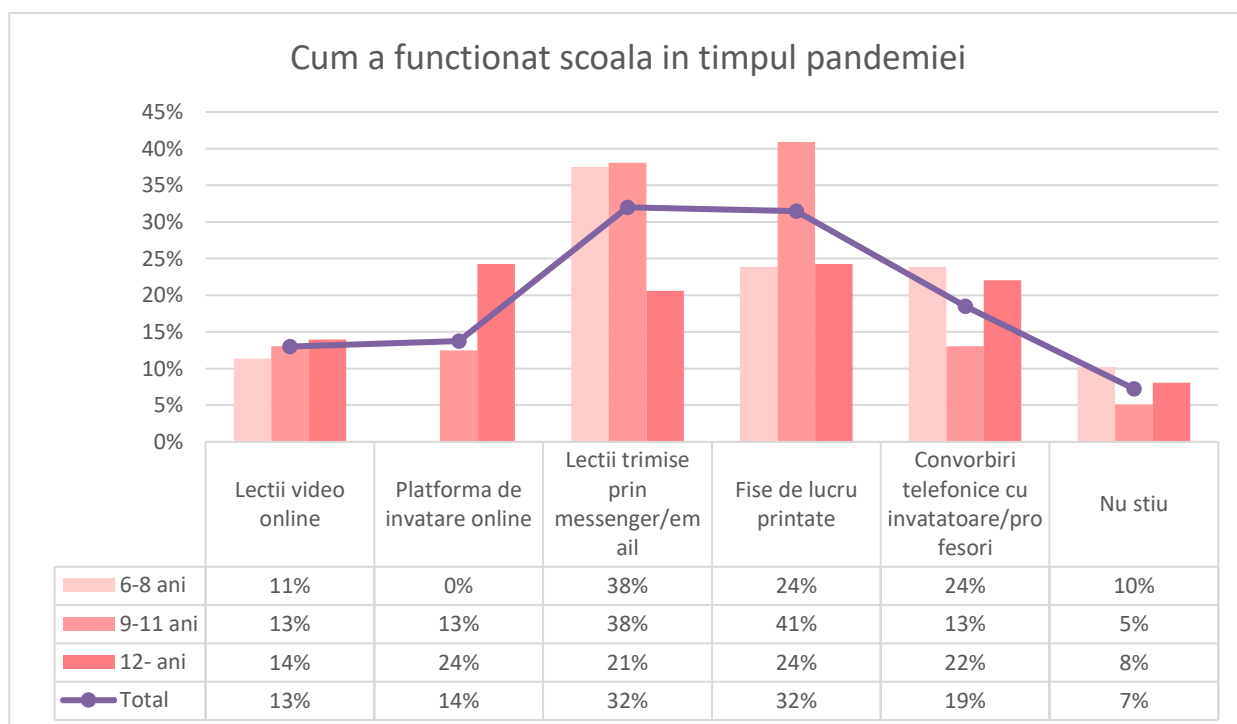


Pentru a putea identifica eventuale schimbări survenite în timpul crizei generată de Covid-19, am investigat frecvența și rata de succes școlar pe care o înregistrau copiii înainte de luarea măsurilor de urgență (închiderea școlilor și izolarea la domiciliu). Am constatat că, în ciuda situației economice dificile a familiilor lor, o mare majoritate a copiilor intervievați frecventau școala în mod regulat (83%) înainte de pandemie, 42% dintre ei având rezultate de învățare bune și 53% satisfăcătoare. Următoarele concluzii se referă la copiii defavorizați social care au participat activ la educație înainte de criză, fapt demonstrat și de frecventarea în mod regulat a centrelor de zi Caritas.

3. Concluzii

3.1. Cum a funcționat școala în timpul pandemiei

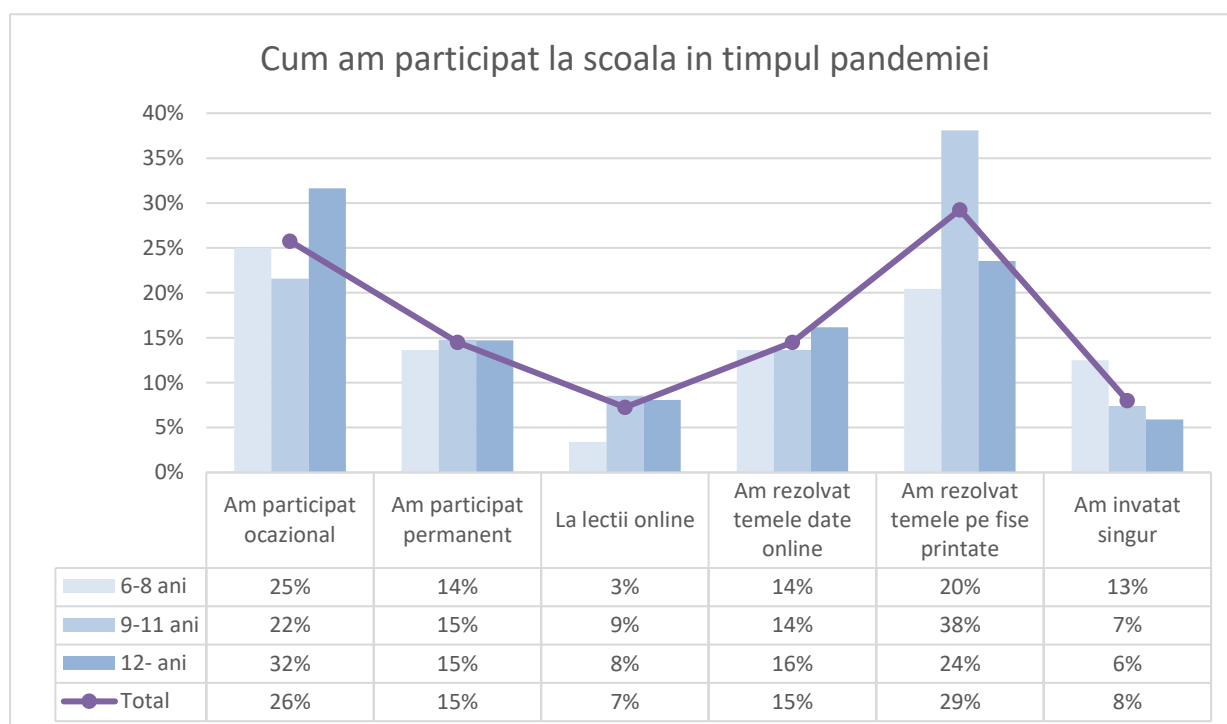
Pentru majoritatea copiilor care au participat la studiu, predarea lecțiilor sub denumirea de „școală online” (lecții video, platforme de învățare online etc.) pur și simplu nu a existat și chiar dacă a existat în școlile lor, nu au participat. Doar 13% dintre copii au menționat că au urmat lecții video online și 14% au accesat platforme de învățare online, iar 32% au utilizat lecțiile transmise prin messenger sau e-mail. De reținut este faptul că 32% dintre copii au utilizat fișe de lucru în format fizic / tipărit și 19% au menținut contactul prin convorbiri telefonice cu învățătoarea sau profesorii. Unii profesori au reușit să contacteze elevii lor fie trimițându-le foi de lucru, exerciții și teme prin aplicații de mesagerie, fie imprimând aceste materiale și distribuindu-le direct copiilor.



3.2. Cum au învățat copiii în timpul pandemiei

Doar 15% dintre copii au participat în mod regulat în activități școlare, 26% au declarat că au participat ocazional. Numai 7% dintre copii au participat efectiv la lecții predate online. 15% dintre copii au menționat că au rezolvat temele trimise online, în timp ce 29% dintre copii au lucrat numai pe materiale tipărite și distribuite.

Chiar dacă această abordare a fost utilă pentru a menține contactul dintre copii și școală și a ajutat să nu uite ceea ce au învățat înainte, această metodă este departe de a atinge obiectivele procesului de predare și învățare. Copiii, în special cei din clasele primare, învață mult mai ușor direct de la profesorul lor și prin interacțiune, nu singuri pe foi pe hârtie.



Ca o concluzie generală din aceste două puncte, putem afirma că, începând cu 11 martie 2020, marea majoritate a copiilor din grupuri defavorizate și vulnerabile, NU au participat la o educație școlară de calitate care să-i ajute să fixeze și să aprofundeze cunoștințele de bază necesare procesului educațional de mai târziu.

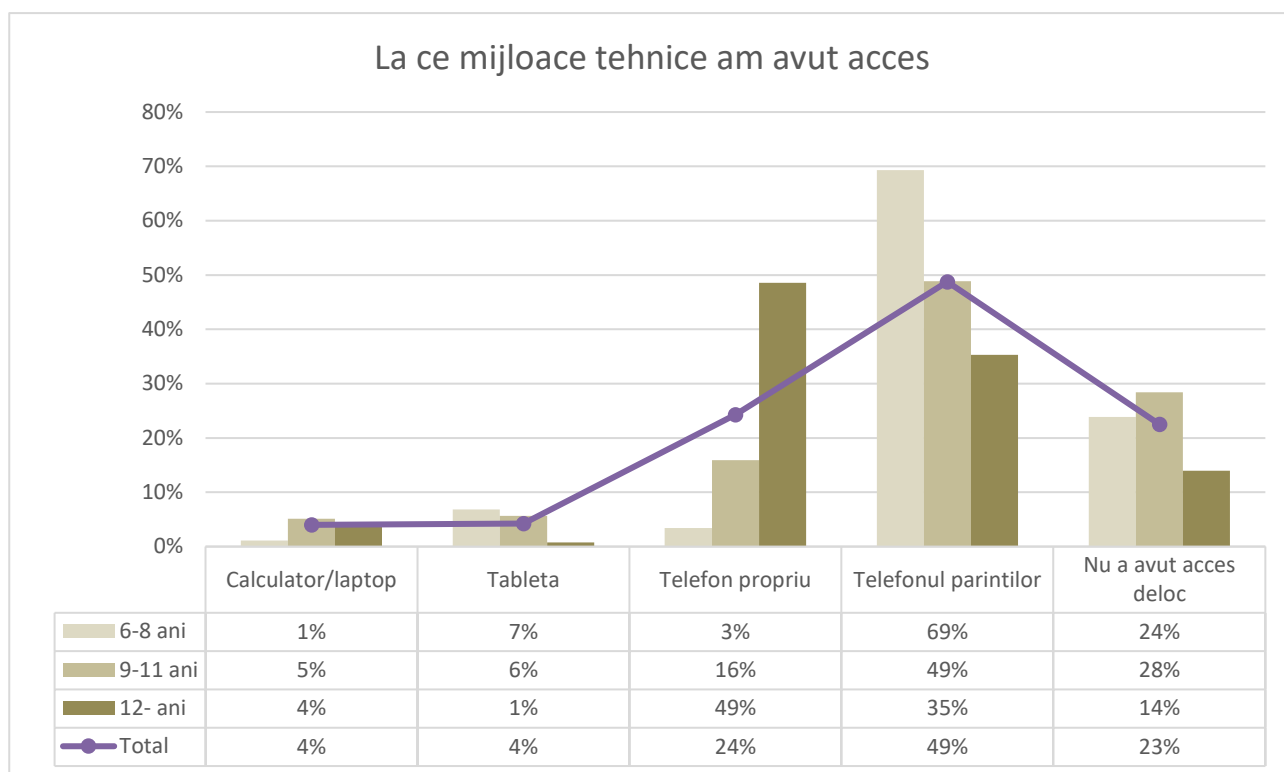
3.3. Obstacole întâmpinate în învățarea online

Studiul a evaluat, de asemenea, câteva dintre motivele pentru care participarea la educație a copiilor dezavantajați social a fost atât de scăzută. Deoarece studiul se bazează pe interviuri cu copii, acesta se concentrează în principal pe obstacolele pe care le-au întâmpinat copii și familiile acestora pentru asigurarea condițiilor necesare învățării online. Deoarece doar un număr foarte mic de copii a participat la școlarizarea online, acest studiu nu oferă nicio concluzie cu privire la calitatea și eficacitatea predării online, care teoretic a fost oferită copiilor.

Au fost identificate două motive principale pentru care acești copii nu au participat la procesul educațional:

- **Acces redus / limitat la mijloacele tehnice**

Majoritatea copiilor nu au avut acces tehnic la noua școală online. Principalul dispozitiv folosit de copii pentru a fi în contact cu profesorii lor a fost telefonul mobil al părinților lor - menționat de 49% dintre copii. Numai în grupa de vârstă de peste 12 ani, 49% dintre elevii chestionați au menționat utilizarea propriului telefon mobil. Telefoanele mobile au fost utilizate în principal de profesori pentru trimiterea către copii a fișelor de lucru și a temelor și pentru a primi înapoi de la copii imaginea temei rezolvate. Alte dispozitive au fost disponibile doar pentru o mică minoritate: 4% au avut acces la computere sau laptop-uri și 4% la tablete.



Un alt obstacol important este faptul că un computer sau dispozitiv mobil, chiar dacă există, este împărțit de mai mulți membri ai familiei. Doar 16% dintre copii au declarat că folosesc un dispozitiv doar de unul singur. Toți ceilalți copii au trebuit să-l împartă cu alte persoane sau nu au avut deloc acces.

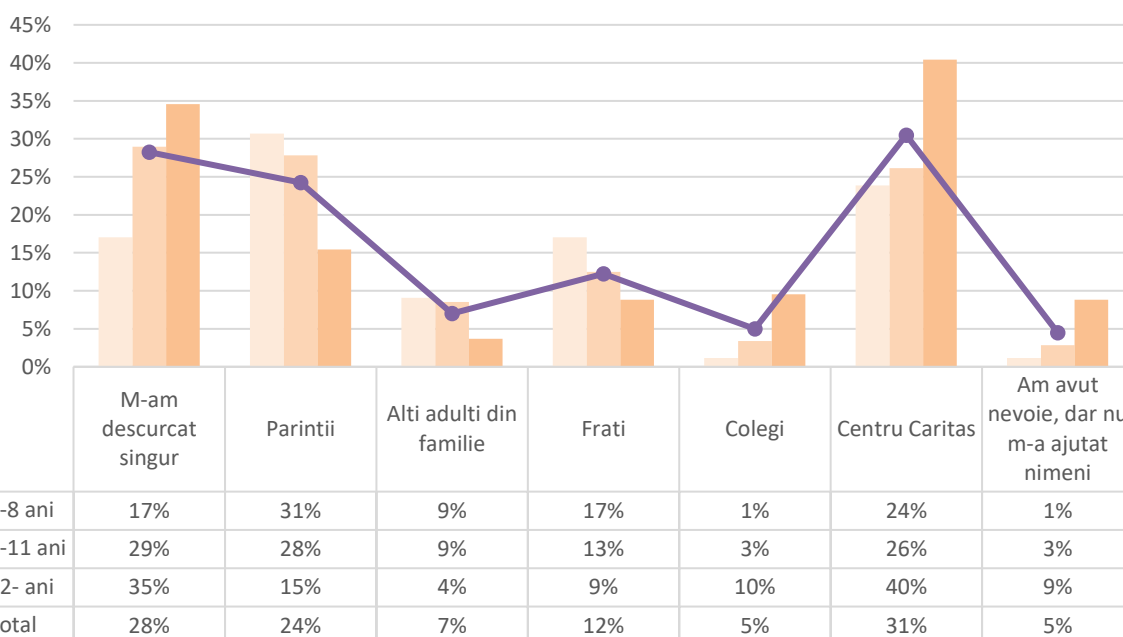
- **Lipsa abilităților pentru învățarea digitală**

Un alt obstacol important în participarea la diferite forme de școlarizare online este lipsa abilităților digitale necesare, respectiv lipsa de sprijin la domiciliu din partea părinților sau a unui adult. Nu se poate considera că elevii de școală primară au abilitățile de a folosi singuri aplicațiile de messenger și platformele de învățare. În special pentru copiii mai mici, școlarizarea online nu funcționează fără sprijinul direct al unui adult.

Răspunsurile primite în cadrul studiului arată că doar 24% dintre copii au beneficiat de sprijinul părinților lor, al altor adulți din familie (7%) sau a fraților lor (12%). Cumulat, 43% dintre copii au primit un ajutor acasă, ceea ce aduce în atenție importanța implicării familiei în susținerea educației online. Motivele pentru care majoritatea părinților nu au reușit să-și îndeplinească rolul de „profesori de sprijin” sunt variate și trebuie luate în considerare: nu au timpul necesar, nu au abilitățile necesare (mulți dintre ei cu un nivel foarte scăzut de educație și fără abilități digitale) și unora dintre ei le lipsește, de asemenea, motivația și interesul de a-și susține copiii (educația nu este valorizată).

De asemenea, este de reținut că 31% dintre copii au menționat sprijinul primit de la specialiștii centrelor de zi Caritas, fapt care subliniază rolul activ pe care îl au ONG-urile, prin serviciile furnizate, la implementarea metodelor noi de învățare.

Cine a ajutat la învățare în timpul pandemiei



Studiul a ilustrat și impactul emoțional pe care izolarea (lipsa interacțiunii directe) a avut-o asupra copiilor. 42% dintre participanții la studiu au menționat că, în perioada pandemiei, cel mai mult le-au lipsit întâlnirile cu prietenii, cei mai afectați fiind copiii cu vârste cuprinse între 9 și 11 ani (49%). 40% dintre copii au spus că au avut impresia că nu sunt ajutați deloc.

4. Recomandări

Următoarele recomandări se bazează pe credința Caritas în dreptul fundamental la educație și pe principiul că niciun copil nu trebuie lăsat în urmă / abandonat.

1. Aduceți copiii înapoi la școală - oriunde este în siguranță. Este nevoie de o abordare locală și regională bazată pe analize eficiente ale riscurilor și pe anticiparea și luarea măsurilor de atenuare a posibilelor riscuri. Timpul rămas până la începerea noului an școlar este deja foarte scurt și trebuie acționat rapid pentru a face școlile locuri sigure în care toți copiii să poată reveni să învețe. Aceasta include investiții în instalații sanitare, măsuri organizatorice interne și formare pentru profesori. Este nevoie de soluții creative și de mult angajament și din partea personalului didactic. Vor fi necesare eforturi suplimentare și nu vor fi nici ușoare, nici ieftine, dar nu există nicio alternativă pentru a aduce cât mai mulți copii înapoi la școală.

2. Școala nu poate fi începută în septembrie 2020 ca și cum anul școlar 2019/20 ar fi fost închis în condiții normale și toate disciplinele prevăzute în programa ar fi fost predate, iar obiectivele educaționale atinse de fiecare copil. **Pentru mulți copii nu a existat nicio școală din martie 2020.** Acest fapt trebuie recunoscut în întregul sistemul educațional. A pretinde că școala a funcționat și elevii au urmat lecțiile în primăvara anului 2020 înseamnă doar să închizi ochii în fața realității și să promovezi zeci de mii de copii cu deficiențe educaționale pe care nu vor reuși niciodată să le recupereze. Acest lucru va duce la un impact negativ substanțial în calitatea educației și va deveni vizibil în anii următori pe piața muncii.

Prin urmare, **materiile esențiale prevăzute să fie predate în semestrul ratat trebuie repetate și recuperate.** Pentru a face acest lucru posibil, acesta ar fi momentul ideal pentru a revizui și a reduce curricula supraîncărcată pentru toate grupele de vârstă.

3. Abandonul trebuie prevenit. Există un risc ridicat ca acei copii care nu au participat la educație din martie 2020, să nu se mai întoarcă la școală în septembrie. **Este nevoie de sprijin suplimentar și de intervenții proactive pentru a readuce toți copiii la școală.**

4. În cazul în care în anumite localități, participarea fizică la școală (față în față) nu este posibilă pentru unii copii din cauza riscurilor epidemiologice ridicate și școala la distanță trebuie continuată, factorii de decizie trebuie să se asigure că:

- Tuturor copiilor le este respectat dreptul fundamental la educație și li se crează și oferă condițiile necesare pentru a accesa și a participa la procesul educațional. Dacă participarea fizică la cursuri nu este posibilă, elevilor **trebuie să li se asigure mijloacele tehnice necesare pentru a participa la școlarizarea online.**
- **Vor crea un mediu de susținere pentru învățarea online** pentru acei copii care nu frecventează lecțiile la școală. În acest caz, **o responsabilitate majoră le revine părinților, carora trebuie să li se ofere în mod organizat cursuri de instruire și sprijin, îndrumare din partea profesorilor.**
- **Vor acorda sprijin direct copiilor, fie în întâlniri individuale, fie în grupuri mici:** trebuie organizate sesiuni de instruire pentru copii pentru a dobândi abilități digitale și utiliza instrumente de învățare online.
- **Vor dezvolta soluții alternative și eficiente** pentru acele cazuri, în care participarea la școlarizarea online nu este posibilă.

5. Consolidarea parteneriatului cu organizațiile societății civile, în special cu cele acreditate și licențiate ca furnizori de servicii sociale

Organizațiile societății civile oferă deja un sprijin important pentru copiii vulnerabili din punct de vedere social (doar organizațiile Caritas oferă servicii în centre de zi pentru aproximativ 1.500 de copii). Aceste organizații pot oferi servicii de sprijin importante și complementare (centre de zi, suport pentru învățare, formare pentru părinți, formare pentru profesori, asistență socială individuală), care vor ajuta copiii să recupereze, ceea ce au pierdut din primăvară, să reducă abandonul școlar și să prevină alte efecte negative ale închiderii școlii și școlii online. Pentru a utiliza potențialul reprezentat de ONG-uri, este esențială o abordare caracterizată prin parteneriat real, coordonare și colaborare. Aceasta include, de asemenea, alocarea de resurse suficiente de finanțare pentru acele organizații care contribuie la obiectivul comun de a oferi acces la educație de calitate pentru toți copiii, chiar și pe vremea pandemiei Covid-19.

La realizarea studiului au participat centre de zi din cadrul următoarelor organizații Caritas:

- Caritas Arhidiecezan Alba Iulia
- Caritas Eparhial Greco-Catolic Cluj
- Centrul Diecezan Caritas Iași
- Caritas Eparhial Oradea
- Organizația Caritas a Diecezei Satu Mare
- Federația Caritas a Diecezei Timișoara

Mulțumim colegilor pentru colaborare!